

Török Károlyné Miszori Marianna: A közösségfejlesztés lehetőségei az Őrségben a XXI. században (Közösségépítő folyamat három Őrségi településen)

Bevezetés

Az amondás, miszerint aki egyszer budapesti volt, az az is marad örökre, az Őrségre is igaz. Aki Őrségi volt egyszer, az az is marad örökre. Számtalanszor megfogalmazódott bennem a gondolat, hogy is tudnám jellemezni azt a tájegységet, amely szülőföldem, anyai és apai őseim földje, lakóhelyem, szeretett vidékem. Miként tudnék ennek a kicsi vidéknek a hasznára lenni úgy, hogy közben kellő távolságot tudjak tartani a globalizált világ 21. századi száguldásával, s csupán az értékeket megőrizve, továbbadva, áttanítva létezni egy olyan helyén a világnak, amely miközben teljeskörűen nyújtja azokat a szolgáltatásokat (internet, közlekedés, infrastruktúra), amelyek a fővárosban, nagyvárosokban is elérhetők, egy szinte rezervátumi lét nyugalmát, ózondús tiszta levegőjét, megőrzött és óvott építészeti hagyatékát és az e vidéken élők őszinte, tiszta gondolkodását, kemény munkával töltött életének gyümölcseit nyújtja.

A közművelődésben – pályám kezdetén népművelésnek^[1] (KLEISZ 2018:4) hívták - eltöltött közel négy évtized összegyűjtött tapasztalatai, munkám során szerzett módszertani, vezetési, vezetés lélektani, tanári ismeretek, a néprajz, tájismeret, honismeret, írói tevékenység mind-mind arra ösztönöztek – ösztönöznek, hogy ennek a vidéknek az antropológiájával, az itt élők megismerésével foglalkozzam.

Az Őrségről

Az idelátogatónak gyakran csupán turisztikai célpont, vadregényes, varázslatos magyar táj ez, s amikor kulturális programot, kulturális élményt, kulturális helyszínt keres az érdeklődő, megtalálja, ám keresnie kell. Másként, mint a nagyvárosban. Másként, mint más megyében. Másként, mint a megye más tájegységeiben.

1. ábra: Az

rmányzata)

Az őrési ember, az őrési együttgondolkodók, együtttevékenykedők e zárt kultúrájú, különleges településszerkezetű, szeres[2] (Magyar Néprajzi Lexikon 1977) vidéken különleges atmoszférát tudnak átadni a múltban és a jelenben is. „Magasba ágaskodó mesebeli templomtornyok, összefonódó, ősszel krizantémos pompában díszelgő virágoskertek, piros tetejű házakkal, szalmakazlas, néhol még ólakkal, istállókkal, pöffeszkedő pajtákkal beépített nagy udvarok, ágakból, vesszőből font kerítések, melyekre manapság már csak díszítés gyanánt ráaggatott tejesköcsögök láthatók, imitt-amott gőzölgő trágyadombok, amikből tudhatjuk, hogy még a háznál lehet kapni házi tejet, mert az istálló melegében kérődzik a tehénke... Krúdy Gyula stílusát megidézve végtelenbe tűnő gondolat zsong talán mindannyiunk fejében, ha a faluról elmélkedünk. Szeretem a falusi életet.” (Török 2013: 69-73)

Hogy a helyieknek miért jó az Őrségben élni, milyen kulturálódási lehetőségek voltak, vannak, milyen közösségek alakulnak, alakultak itt, erre fókuszált kutatásom. Régóta kutatom a falvak, a faluban élő emberek történeteit. A több mint négy évtizedes néprajzi, honismereti gyűjtőmunkám egyik jelentős eseményének tekinthetem a három őrési településen történt feltáró kutatásomat, amely az idetartozást, az itt maradást, a közösség összetartó erejét, vagy annak hiányát törekszik bemutatni. A zárt településszerkezet magában hordozza a zárt társasági létet is az Őrség történelmében. A kutató szemével nézve erősebb kihívás, nagyobb feladat erről a kiindulóponttól közösségépítő eredményt elérni. Az Őrség gazdag természeti értékei mellett meghatározó vonzereje néprajzi értékeiben és egyedülálló - szeres - településszerkezetében van. Az Őrségi tájegység 22 településén élők, akik az Őrségi Nemzeti Parkban is élnek egyben, legfontosabb és

priorizált célkitűzése – a közfeladatot, közgondolkodást irányítók megfogalmazása által is – a népesség megtartása, a természet és az épített környezet összehangolt, magas minőségi színvonalú működése, az értékvédelem, a természetvédelem, a vidékfejlesztés, a településfejlesztés. Kiemelten a közösségi lét újragondolása, erősítése, a jólét – jól - lét biztosítása a térségben. „A jól-lét elméletnek öt eleme van, mind az öt elemnek három tulajdonsága. Ez az öt elem: a pozitív érzélem, az elmélyülés, az értelem, a pozitív kapcsolatok és a teljesítmény(positive emotion, engagement, meaning, positive relationships, accomplishment).” (Seligman 2011:24)

A 22 település közül három falu tekintetében folytattam vizsgálatot, falukutatást, mely a megkérdezettek identitását, közösségek alakulását, régmúlt történéseit, jelen helyzetét hivatott bemutatni. A módszer az interjúkészítés volt, melyet kiegészített természetesen a többször visszatérő szabad beszélgetés, majd az interjúk közösségben való bemutatása, feldolgozása, a közösségépítő folyamatok elindítása. Innovációként a Szeparé Őrségi Művészeti Szalon[3] megalapításával, mely a „Közösségekért – közösségekben” hívó szót tűzte zászlajára. Kiemelten hangsúlyosnak és rendkívül időszerűnek érzem a közösségépítést, mint módszert. A térségben a kisebb települések a mindennapi életükben alkalmazkodtak a földrajzi elhelyezkedésük adta lehetőségekhez, mely előnyökkel és hátrányokkal is jár alapvetően. Vallom, hogy a kis falvak elnéptelenedése nem csupán az előregedés okán történik. Mai 21. századi világunkban nincs meg az a feltételrendszer a fiatal korosztály számára – gyors közlekedés, szolgáltatások a településen (szépségápolás, wellness, szauna, sportolási centrumok, cinema city, kultur centrumok) – amelyekre napjainkban igény van. Így a vágyak is eltérőek, nem igazán érvényesülnek egy falusi környezetben. Ehhez még párosul helyben az álláslehetőség hiánya is. Ezzel nehéz szembesülnie a 20-as, 30-as, 40-es korosztálynak. A következmény az elvándorlás a lehetőség adta helyre, nagyvárosokba elsősorban.

Kulturális mediátorként bizton állítom – melyet kutatásom alátámaszt – hogy minden közösségi kezdeményezés a kulturális szakemberek részéről a kis településeken az értékek feltárásával, bemutatásával elősegíti a helyben maradást, a helyi lakosság megtartását.

A kutatásom során is tapasztaltak alapján vallom, hogy kettő és több ember között is minden egyes beszélgetés értéket hordoz, hogy minden találkozás új értékes gondolatokat szül, hogy minden közösségben átbeszélt történet új perspektívába helyezi a szereplőket, a települést, a jövőbeni gondolkodást. Minden faluban óriási szerepe lenne az Őrségben is egy közművelődési szakembernek, kulturális mediátornak. Örömteli jövőkép, hogy a közművelődési szakterületet szabályzó 1997. CXI. törvény módosítása kimondja: 2021. január 1-től minden településen kötelező lesz legalább közép fokú közösség-szervező szakembert alkalmazni.[4] (EMMI 2018)

A kutatás módszerei

A kutatás három településen történt interjúkészítéseken alapul. Fontos megemlíteni, hogy míg az Őrség településeiről, néprajzáról, természeti adottságairól, étkezési, gazdálkodási szokásairól megannyi értékes szakirodalom jelent meg és íródott, kevesen foglalkoztak az itt élők véleményével, gondolataival a közösségi létre, kulturálódási lehetőségekre, az „itt élés”, „itt maradás” kérdéskörének vizsgálatával. Alapvető tézis kutatásom alapja, miszerint emberi létünkben meghatározó szerepe van a helynek, ahol élünk. Ahol örökké, vagy akár átmenetileg élünk. Befolyásolja identitásunkat, meghatározza életminőségünket. Közösségben, vagy esetleg a közösség hiányával.

„A közösség alapvető emberi létfeltétel. Az embernek, mint fajnak nagy evolúciós újítsa a közösség kifejlődése. Nem az egyének versenye a döntő az emberi evolúcióban, hanem a közösségeké. A közösség sokfejú, százkezü, tevékeny, mindenre figyelő biológiai és kulturális konstrukció... Millió éves fejlődése alatt megbízható, kiegyensúlyozott környezetet biztosított az emberi életnek... Az emberi természet számára a közösség az optimális működési tér... olyan helyi közösségeket kell kialakítani, amelyekben mindenki megtanulja, hogy az ember csak közösségekben életképes, és a központosítás előnyeinek megőrzése mellett a helyi kultúra a legfőbb jó és legfontosabb emberi érték.” (Arapovics – Vercseg2017:7-8) A terepmunkát megelőzte az Őrségről szóló szakirodalmak tanulmányozása, valamint a három település, annak környezetének bejárása, természeti értékeinek feltérképezése, épített öröksége változásainak, kulturális szokásainak vizsgálata, közösségi és hagyományőrző rendezvényeinek látogatása. A kutatás során készített fotó és videó felvételek, interjúk[5] archivált anyagai, melyek az Őrség e részének a későbbi kutatók számára is a népi kultúra elemeinek és életmódnak, - úgymint tárgyi, szellemi néprajz, településkultúra, népi építészet, lakáskultúra, gasztronómia, viseletkultúra, gazdálkodáskultúra, kézművesség, népművészet, népszokások, társadalomnéprajz, népi gyógyászat - fontos társadalomkutatási „lábnyomai”. A kutatás részét képezi még nem különálló elemként a három Őrségi település vezetőjével történt interjú, beszélgetés, mely nem egyszeri alkalom, hanem az elmúlt évek folyamatát is mutatja. Megállapítható, hogy a három egymással szomszédos településen a kutatási módszerek egyéb technikáival, pl. a kérdőíves módszerekkel történő felmérés kapcsán kevésbé meghitt és közösséget építő beszélgetéseknek lennék birtokában. Innovatív, a térségben új kezdeményezés volt a kutatási anyag bemutatása: a közösségekről, a település megkérdezett lakóiról a saját közösségnek egy kulturális rendezvénysorozat, közösségépítő folyamat kezdésével. Megállapítható, hogy a három település lakosaival készített interjúk sorozata volt a legsokoldalúbb, legtöbb információt tartalmazó szakasza a kutatásnak. Sokoldalú, mert a kérdezettek a konkrét kutatási területre (közösség, miért jó itt élni, a helyi értékek, „a mi kincseink”) vonatkozó kérdéseken túl számos más témakörhöz nyújtottak információt, adtak új ötletet, lendületet a beszélgetésnek, újabb feltáratlan kutatási területeknek.

A 22 Őrségi település: Bajánsenye, Felsőjánosfa, Felsőmarác, Hegyhátszentjakab, Hegyhátszentmárton, Ispánk, Ivánc, Kercaszomor, Kerkáskápolna, Kisrákos, Kondorfa, Magyarszombatfa, Nagyrákos, Órimagyarósd, Őriszentpéter, Pankasz, Szaknyér, Szalafő, Szatta, Szőce, Velemér, Viszák - jelenleg ez a hivatalosan is elfogadott településszám - a múltban és jelenben is összetartó erő képvisel. Az Őrség önmagában jelenleg turisztikai iparrá alakult, s a szó jó értelmében véve is talán most érkezett el az a pillanat, amikor kiemelten kell figyelni, óvni az itt élő közösségeket, a flórát és faunát. A 20. század végére a statisztikák szerint az itt élők száma a felére csökkent. Nyilvánvaló okok miatt: kevés munkahely, közlekedés hiánya, megélhetési problémák, a gazdálkodás tudásának elvesztése a szülő, nagyszülők elvesztésével, a fiatalok nagyvárosokba való vándorlásával. Talán örömteli is egyben az egyébként nem pozitív történet, hogy gyakorlatilag a térségben minden ipar megszűnt. (Ipar az Őrségben az 1900-as években: Fűrésztelep – Pankasz, Téglagyár Pankasz, Kerámiagyár – Magyarszombatfa, Őrségi iparos szakmák: bognár, kádár, ács, asztalos, pintér, cipész, kovács.) Örömteli, hiszen nincs levegő- és vízszennyezettség, káros vegyi anyagok, tájba nem illő konténerszerű gyárépületek. Ez a helyzet, az ipar megszűnése magával hozta a 21. században ez által a visszatérést a gyökerekhez. Kiemelkedő, virágzó mesterség volt az Őrségi fazekasság, mely a 20. század második felében hanyatlásnak indult, kihaltak a régi mesterek, a gölöncsérséggel foglalkozó családok más megélhetést kerestek. Magyarszombatfán, az Őrségi fazekas településen azonban újra lendületet

kapott az iparág és néhány fazekas dinasztiának köszönhetően a magyarszombatfai fazekasság 2014-ben felkerült a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére.

Új betelepülő lakosok érkeztek, egyre inkább benépesül az Őrség, az új lakosság, karöltve az őslakosokkal egyre kreatívabb módon indították útjára magánvállalkozásaikat: tehenészetet, asztalos üzemet, *gattert* (fűrésztelep), biogazdaságot, sajtüzemeket, levendulafarmot, kerékpárkölcsonzókat, tökmagütő műhelyeket, lekvárkészítő gazdaságokat, pálinkafőzdeket, fazekas manufaktúrákat, fine-dining éttermeket, kézműves csokoládé manufaktúrát. Virágzó ágazat lett a falusi turizmus és a szállásadás is az Őrségben:[\[6\]](#) az elhagyott és eladott porták felújításra kerültek, átalakultak, többnyire a szállásadók a falusi feeling és a hightech kettőssével csalogatják nagy sikerrel e tájra a turistákat. Nem csupán látványbeli gyönyörködtető erdők, mezők, ám gasztronómiai különlegességek is várnak az idelátogatókra az épített örökség emlékei, egyházi jellegű építmények mellett. Fontos része nemzeti identitásunknak, hogy ismerjük a helyet, ahol élünk, hogy tudjuk régmúlt történeteit, hogy beszélgessünk erről. Ha sokat beszélgetünk erről, személyes identitásunk is létrejön, erősödik ez által. Sütő András szavaival élve: „A mögöttünk felgyülemelő emlékek teljessége valószínűleg eltiporna bennünket. De megmarad bennünk, ami fontosabbnak tűnik, ami a hátunk mögül a lábunk elé világít apró mécsekként.” (SÜTŐ 1982:5)

Az őrségiség

Azt mondják, hogy a név egyben hordozza a sorsot, magában rejti tulajdonosának legfőbb jellemzőit. Őrség. E szóban rejlik az óvás védelem cselekedete, az e tájegységen élők ez irányú őrségi kötelezettsége, üzenete.

Az Őrséget gyakran azonosítják az értékkel, a hagyománnyal, a tradíciókkal, a még békebeli paraszti gazdaság látványával, a haranglábakkal, a fazekassággal, útszéli pléhkrisztusok látványával, szerekkel, portákkal. Magyarország bármely táján jártam az elmúlt évtizedekben, mindenhol hangsúlyt kapott a beszélgetések alkalmával az Őrséget említve a gesztenye, tők, hajdina, a felhőtlen kikapcsolódás, látnivalók, népszokások. Az országnak e táján nem a híres hímezések, a különleges néptánc motívumok, az impozáns viseletek, a gigantikus építmények, országos hírű művészeti csoportok a meghatározók, amelyek a vidék jellegzetességét adják.

Az őrségi lét, az őrségiség a szülőföldhöz való ragaszkodás, a helyi szokások állandósága, az erős közösségek megtartása, az egymás segítése, a vendég tisztelete, az őszinte, tiszta szó kimondása, a gazdálkodáshoz kötött ünnepek (szüret, búcsú, disznótor) megtartása. Személyes tapasztalataim alapján, a falutörténetek gyűjtésekor, a hosszú őrségi beszélgetések alkalmain, az interjúk készítésekor mindig meggyőződtem arról, hogy bár több évtized elmúlt, az itt élő emberek erős vágya, hogy találkozzanak egymással, közösségben érezzék magukat, még megmaradt. Az önfenntartás, a függetlenség, a létfenntartás, a biztonság, az őrségi ember ittléte, jó, vagy rossz idők járnak – ez véleményem szerint az őrségiség. Az őrségiség hagyomány.

Közösségi élet az Őrség kapujában

Három őrségi településen, Hegyhátszentjakab, Őrimagyarósd és Szőce, amelyek az Őrség kapujában, a történelmi őrségi tájegység déli szélén helyezkednek el, vizsgáltam a kulturálódási lehetőségeket, a közösségi színtereket, valamint a közösség iránti érdeklődést a megkérdezettek

szemszögéből. Mindazonáltal, hogy mindhárom településen összetartó, egymást segítő, nagyrészt több generációra visszamenőleg a településen élő lakosokról beszélhetünk, megállapítható, hogy van egy általános elképzelés, mely kiderült az interjúk során, hogy a közösséget elsősorban mindenki a családban képzei el. Ugyan mindhárom községben jelen vannak különböző érdeklődésnek megfelelő csoportosulások, lehet ez természetvédelem, kirándulni szeretők, faluszépítők, irodalombarátok, színházba járók, kártyapartnerek, termálvíz kedvelők, focirajongók, kerékpártúrázók, amatőr színjátszók, tekézők, horgászok, faluszépítők, vendéglátással foglalkozók, szállásadók, falusi turizmusban gondolkodók, kézművesek, stb, de mint konkrét közösségről nem fogalmazódott meg a tagok részéről ez az irány. A helyiek elmondása alapján az őrségi emberek a késő őszi és téli időszakban egy-egy közösségi alkalommal összeültek, meséltek egymásnak, anekdotáztak, falucsúfolók hangzottak el, nótáztak. Ez a tollfosztás vagy kukoricacsuhé eltávolítás, tökmagköpesztés alkalma volt a falvakban. Amikor elérkezett – általában e három településen december közepétől – a disznóvágások ideje, jó alkalom volt ez a kaláka, vagy közösségi együttlétekre. Ám ez már inkább a közeli szomszédság, rokonság köre volt. Szerencsés volt az a település, ahol színjátszókör, vagy dalárda, esetleg felolvasókör is alakult. Utóbbiról nincs adat, hogy lett volna e vidéken. A közösségi lét a mezőgazdasági munkák leszűkülése, a paraszti gazdálkodás elsatnyulása miatt fenti alkalmak hiányában megszűnt. Természetesen megmaradtak a disznóvágások, a még meglévő szőlőhegyeken a szüret, a házi pálinkafőzés lehetőségének megnyílásával ezek a kis csoportosulások, de aktív folyamatos közösségi, elmélyültebb együttlétre már nem, illetve más formában kerül sor napjainkban. Ez inkább a települések minden évben hasonló – néhány új kezdeményezéstől eltekintve – rendezvényein való találkozásra, vagy egy-egy téma köré fonódó (hímzés, horgolás, néptánc, irodalmi kör, sporttevékenység, faluszépítés stb.) rövidebb-hosszabb ideig fennmaradó közösségi együttlétre korlátozódik.

„A közművelődés beillesztése a permanens művelődés és nevelés rendszerébe nagyfokú integráció eredménye. Ebből adódik sajátos értéke a személyiségformálódás és formálás rendszerében. Egyszerre minden életkorú ember iskolán kívüli nevelése és önnevelése, másrészt szabadidős művelődési tevékenységformákkal a kultúrával való öntevékeny élés, elsajátítás és hasznosítás (a szórakoztatástól a legmagasabb szintű önnevelésig terjedő) permanens (élethosszig tartó) művelődés.” (Durkó 1999:5)

Közösségépítő távlati célként fogalmazódott meg részemről a Szeparé Őrségi Művészeti Szalon létrehozása, küldetéseként az őrségi közösségek, érdeklődő lakosok minőségi együttléte megteremtésének előmozdítása és egy rendhagyó, a térségben még egyedülállónak számító kezdeményezés elindítása.

Közösségépítő beszélgetések, nem rendezvényen, vagy rendezvényt követően, hanem ellátogatva családokhoz, három őrségi település lakosaihoz, interjút készíteni, falutörténeteket gyűjteni és visszacsatolni a tapasztalatokat, az adott közösségben bemutatni. A létrejött közösségi interjúk során a legalapvetőbb kérdés feltevésére minden adatközlő megjegyezte (a három településről 100 válaszadó), hogy ezt a kérdést eddig még senki (kutatókra gondoltak nyilván) nem tette fel számukra. A bevezető kérdésre, hogy „Miért jó itt élni?” [\[7\]](#) (a három településen), egyöntetűen pozitív válaszok érkeztek, melyeknek további szakaszaiban számos közösségi megmozdulásról, kezdeményezésről hallhattam.

„A kezdeményezés, a lakosság megszólításának és bevonásának egyik fontos módszere a közösségi interjú. Azért nevezzük „közösségi”- nek (holott négy szemközti beszélgetésekről van szó), mert az a helyi közérzetre, az egyén és a közösség kapcsolatára, a helyi identitás tartalmára,

a közösségi fejlesztési elképzelésekre és a cselekvési kapacitásra kérdez.” (Arapovics-Vercseg 2017: 13-18) Rendkívül meghatározó, hogy a három település, egymástól pár kilométerre, gyönyörű erdőkkel elzárva, elszeparálódva egymástól éli mindennapjait. A közösségi együttlétek falunként külön történnek, nem jellemző, hogy a települések átvándorolnak egymáshoz, kivétel persze ez alól a rokonsági, baráti látogatás, esetleg valamilyen munkakapcsolat, közös munkahelyre járás.

A közösségi folyamatok, lehetőségek számbavételekor elsősorban a közösség, mint fogalmi meghatározás vizsgálata több aspektusból szükséges. Sokan használják az érintett településeken is a kifejezést valamely/bármely csoportosulás megnevezésére. Ám fontos megvizsgálni, hogy mi a közös célja az adott közösségnek, mi az, ami miatt ezt a közösséget választottuk, mi a vonzó számunkra ebben a közösségben, miért az adott tagok vannak benne, milyen előnyt jelent esetleg a közösség tagjának lenni, mit gondol az adott közösségről a kívülálló.

A közösségi kezdeményezést, a közösségépítő folyamat elkezdését megelőzően mindenképp szükséges megismerni a települést, annak történelmét, néprajzi múltját, jelen szokásait, kulturális sajátosságait, szellemi életét. Tanulmányom elkészítését megelőzően helyi ismereteimre alapozva és azt bővítve a három szomszédos település Hegyhátszentjakab, Órimagyarósd és Szőce vonatkozásában több olyan jellegű írásos dokumentummal találkoztam, amelyek segítettek abban, hogy összefogóan, jelen dimenzióban tudjam átlátni a kutatómunkát megelőző alaptéziseket, bemutatni a településeket.

Fontos látni a település kor szerinti összetételét, az idős és fiatalok arányát, a helyi intézményeket, szolgáltatásokat, közműveket, mesterembereket, a helyi Értéktárak tartalmát, kulturális és szórakozási lehetőségeket, hagyományokat, közlekedési lehetőségeket, turisztikai és a településre vonatkozó eligazító- információs táblákat, építkezési szokásokat, helyi tradíciókat a ház körüli kerítésekkel illetően (mennyre zártak, vagy nyitottak), a lakóhely tisztaságát, a porták rendjét, tervezettségét, harmóniáját.

2. ábra: Felolvasókör az ifjúsággal a közösségi Szalonban Órimagyarósdon[8](Saját forrás)

Egy település korrajzának és történelmének, értékeinek, érdekességeinek bemutatása mindig szubjektív, bármennyire is támaszkodunk a statisztikák, tények, számadatok halmazára. Kulturális szempontból egy adott településnek minden része, épített öröksége, mai építkezési szokásai, múltja, hagyományai, tradíciói, rendezvényei, kulturális színterei, lakosai meghatározóak. Mutatja magát a település. A Nemzeti Művelődési Intézetben a Szakmai Mintaprogram Központ vezetőjeként lehetőségem nyílt oktatni a Lázár Ervin Színháziskola Program[9] kapcsán a téma iránt érdeklődő pedagógus kollégákat. Az egyedülálló szakmai tudást nyújtó kurzus fő célja, hogy a színházba látogató gyermek kapjon megfelelő értelmezést a látott darabról, értse, korának megfelelő színdarab megtekintését követően a szüzsét, átlássa az összefüggéseket, de elsősorban szeressen színházba menni a későbbi élete során is. Kiváló, unikális kezdeményezés volt a Színháziskola program, mely egyben új gondolatot ébreszt. Korunkban, amikor egy település – Őrségi falvak viszonylatában – egyre-sorra elveszíti lakosait (előregedés, elvándorlás), örvendetes lenne egy hasonló páratlan jellegű, nívós program, amely például az iskolai osztálykirándulások alkalmával rendelkezésére állna a pedagógus és a tanuló részére, mely alapján a célzott település értékeit célirányos módszertani elképzeléssel, annak komplex bemutatására kerülhetne sor, úgy, hogy megnövekedjék az odaköltözési, odalátogatási, esetleg ottélési kedv. Számos helyi kulturális programnak volt köszönhető, hogy az Őrségbe érkező látogatók - megszeretve a tájat, a természetközeli életmódot, a helyiek erős identitástudatát - a térségbe költöztek.

3. ábra: A Szalon vendégei voltak a Gyémántdiplomás tanítónők Szócén[10](Saját forrás)

„Kincskeresés” - Közösségépítés az Őrség három településén

Szent-Györgyi Albert Nobel-Díjas magyar biokémikus kedvelt mondása a kutatásról, felfedezésről, hogy ha kutat valaki valamit, akkor az azt is jelenti egyben, hogy mindazonáltal, hogy látja a kutató azt, amit egyébként mindenki lát, de közben olyan dolgokra gondol, amire talán még addig senki. E gondolat vezérelt, amikor a közösségek, közösségi beszélgetések, közösségépítés új lehetőségének megvalósításában vizionáltam azt a kezdeményezést, amely végül beváltotta a reményeket a három településen.

Első alkalommal a Szeparé Őrségi Művészeti Szalon alakuló rendezvényén a közösségi színtér, a hegyhátszentjakabi Művelődési Ház színházterme zsúfolásig megtelt. Mindenki izgatottan várt valamit, amelyre már régóta mindenki gondolt, de ebben a formában az eddigiekben még nem valósult meg. Egy új kezdeményezés, amelynek a közösség minden tagja részese és egyben a főszereplője. Mindenkiről szól, mindenkihez üzen és mindenkinek kivétel nélkül helye van ebben a közösségben. Három település együttlélegzése jöhetett létre.

A Művészeti Szalon közösségi kezdeményezés elnevezése nem véletlen. A Szeparé Őrségi Művészeti Szalon egy keretet is adott egyben, - emelve ázsióját a rendezvénynek - a találkozóknak. Meghatározta léte későbbi jövőképét is, mintegy felülemelve a szokványos, ám jól bevált minden évben sorra kerülő akár jeles napokhoz, akár egyéb alkalmakhoz kötődő rendezvényeket.

4. ábra: Közösségi beszélgetés a Községi színtérben a Művészeti Szalon szöcei rendezvényén
(Saját forrás)[11]

A „Szeparé”[12] az őrsegi ember szerez elzártágát, elszeparálódását, ebből adódóan az elvonulás vágyát is magában hordozó, meghitt, nyugalmas, beszélgetésre, közösségi együttlétekre utaló név. „Őrségi”, hiszen az Őrségben jött létre, az őrsegiekért, nem kizárva természetesen ebből a máshonnan érkezőket, érdeklődőket. „Művészeti”, mert a közösségek, – jelen kutatás leírásában a három szomszédos település viszonylatában- a térségben működő eddigiekben még meg nem mutatkozó amatőr művészeti szakágakban tevékenykedők bemutatkozási lehetőségét adva, művészeti jellegű közösségi programokkal kiegészítve működik. És „Szalon” annak apropóján, hogy a bensőséges, beszélgetésekre invitáló, kulturált közösségi, polgári együttléteknek helyt adó, széles spektrumú kitekintésben gondolkodó küldetést tűzött ki magának. Ahogy Körmeny Lajos – történelem – és társadalomfilozófiai kutató – is kifejti a közösségekről írt könyvében, már a 19. században is rendkívül fontosak voltak a civil szervezetek: a polgárosuló Európában például a klubok, szalonok, kaszinók, olvasóköri, dalárdák, sportegyesületek, egyre inkább szaporodtak. Erős szocializációs hatásuk volt, hiszen elősegítették a polgári kultúra, az értékek és az erkölcs terjedését. (Körmeny 2020: 3.4.2.3.)

A szalon megalapításakor az első és egyben legfontosabb „szereplő” kiválasztása a közösségi folyamat létrehozásakor maga az őrsegi ember az érzéseivel, szokásaival, gondolataival, történelmével, gasztronómiájával, de legfőképp identitásával. A közös beszélgetések alkalmával minden esetben az adatközlők interjúiból kiderül, hogy minden a hovatartozásunkról szól, mindent

gyakorlatilag ez ír felül, ez határoz meg. Tartozni valahova, ahol megbecsülnek. Persze még számos más terület is kibontásra vár – a jövő szakmai anyagai, kutatásai – amelyeket a három településre ellátogatva az adatközlőkkel és még újabb riportalanyokkal át érdemes beszélni, később közösségben is megvitatni. A három településen 100 adatközlő adott választ a kérdésekre, a kötetlen beszélgetések kapcsán az alábbi kérdések hangzottak el minden alkalommal. Hegyhátszentjakabon, Órimagyarósdon és Szőcén:

- Mi a kincse a településnek (Hegyhátszentjakabon, Órimagyarósdon, Szőcén), miért jó itt élni?
- Mióta élnek itt, ez a szülőhelyük? Elvándoroltak-e más településre időközben?
- Honnan származik, mit jelent a falu neve (Hegyhátszentjakab, Órimagyarósd, Szőce)?
- Milyen vallású emberek lakják a falut?
- Hányan laknak a faluban? Hányan laktak régen?
- Mivel foglalkoznak az itt élő emberek ma, régen?
- Milyen mesteremberek vannak a faluban (hagyományos mesterségek)?
- Régen mennyi állatot tartottak, mennyi van most? Tartanak-e még tehenet a faluban?
- Készítenek-e őrési, jellegzetes helyi ételt, süteményt, esetleg hajdinas ételeket?
- Hogyan készítik az őrésben a dödöllét?
- Hogyan nevezik a falu határában lévő dűlőket, erdőket?
- Milyen gombákat, gyógynövényeket szoktak szedni? Mire használják ezeket?
- Milyen vallási ünnepeket, szokásokat tartanak a településen? Tartják-e még a búcsú szokását?
- Részt szoktak-e venni a faluban és a környéken a rönkhúzáson, farsangon?
- Részt vesznek-e a település Falunapi rendezvényén?

Az interjúk helyszíne a riportot vállaló család vagy személyek lakóépületében volt, így lehetőség nyílt a célirányos kérdések mellett a háztartásról, mindennapi életről is beszélgetni. Videó felvétel és fotó készült minden beszélgetésről, melyet az interjút követően megtekintettek a szereplők és már a helyszínen elkezdődött a közösségi beszélgetés erről (a felvételt készítő és a családtagok között).[\[13\]](#)

A riportok elkészítését, feldolgozását, archiválását követően került sor mindhárom településen a közösségi rendezvény megszervezésére, lebonyolítására, melynek hozadéka elsősorban a településen élők identitásának erősítése, jól – létük elősegítése, közösségben való tervezéseik voltak, azóta is tartó folyamatos kapcsolattartással.

A három közösségépítő rendezvény programjainak állandó eleme volt a - stílszerűen az Őrségi építményhez igazodva – Csűrmozi-nak keresztelt vetítés, ahol a falu lakóival készült interjúk kerültek lejátszásra. A felvételek egyértelművé tették a nézőik számára az együvé tartozás, az identitás meghatározás – kinyilatkoztatás tényét, mindenki mindenkivel láthatott, hallhatott. A „Miért jó itt élni, mi a falu kincse?” kérdésre adott válasz kíváncsivá tette a hallgatóságot, érdekelte a közönséget. Megható, egyben meghatározó pillanatok voltak mindhárom helyszínen. A települések vezetői köszöntőjükben minden alkalommal méltatták községük lakosait, közösségi tevékenységeiket. Három különböző apropója is volt mindegyik helyszínnek: Hegyhátszentjakabon, tekintettel arra, hogy a Magyar Kultúra Napján került sor a rendezvényre, a megemlékezést követően, kávéházi hangulatot idézve, kis asztalok körül folyhatott tovább a kötetlen beszélgetés. Órimagyarósdon a riportok elkészültét követően Mátyás napra esett a közösségi találkozó, így a Csűrmozi vetítés végeztével a Szalon által kezdeményezett Felolvasó klub tartott előadást. Szőcén a közösségi mozizást egy meglepetés blokk fogadta. A riportok során fény derült arra, hogy három

Gyémántdiplomás pedagógus él a környéken, így ők „élő interjúra” voltak személyesen hivatalosak. Természetesen mindhárom helyszínen meghitt környezetben, a Szalon által berendezett polgári, kávéházi milliőben érezhették otthon magukat a résztvevők.

Számos pozitív visszajelzés érkezett a kezdeményezésről, a környékeliek már becézve („Mikor lesz újra Szeparé?”) emlegetik a kicsi Szalont, ahol mindenki jól érezte magát. Így létrejött hamarosan a következő találkozó is Advent idején, a három települést egyszerre megszólítva, közös ünnepváró beszélgetésre invitálva. A Csűrmoziban ekkor a 10 évvel azelőtti hegyászentjakabi Udvari Betlehemépítés mozzanatai kerültek levetítésre. A vetítés közben is emlékidézés, megható közösségi beszélgetés, a kiállított régi falusi képek, hajdani karácsonyi képeslapok megtekintése zajlott. Figyelemreméltó, hogy erre az alkalmakra már a településekről elszármazottak is hazalátogattak.

A közösségépítő folyamat kezdő lépései

A közösséggel való kapcsolatteremtésnek, az egyénnel történő beszélgetésnek, interjúkészítésnek megelőző fázisában mindenképpen elengedhetetlen, hogy értékek mentén haladjunk, a közösségépítő tevékenységnek így állhatunk neki. A közösségfejlesztés tudományának neves tudósai alkották meg ideáikat a módszerekről, folyamatról, alapelvekről. Donald Warren amerikai, michigani szociológus állítása, hogy egy adott közösségnek öt funkciója van az életünkben: A legelső és legfontosabb a szocializáció, amikor a közösség az általa jónak talált értékeket közvetíti tagjainak, olyanokat, amelyek a releváns kultúrában érvényesek, elfogadottak. A második a mindenki számára elengedhetetlen gazdasági boldogulás: a közösség biztosítja a tagoknak a megélhetést. A harmadik a társadalmi részvétel: lehetőségek, elfogadottság, társasági, társadalmi életben való érvényesülés, kötelességek és jogok gyakorlásának lehetősége. A negyedik a társadalmi kontroll, mint közösségi funkció. Az egyén, a közösség tagja számára a kontroll alapját a közösség elfogadott értékei és meghatározott normái jelentik. Alapvető értéknek kell, hogy megjelenjen a köz ügyei iránti elkötelezettség és felelősség. Az ötödik funkció az egymás támogatása, a kölcsönös segítségnyújtás, kölcsönös támogatás, az együttműködés. Az egységben az erő gondolatának tükröződése D.Warren állítása, miszerint a közösség tagjai képesek megvalósítani azokat a feladatokat, amelyek erőn felüliek, vagy túl sürgősek ahhoz, hogy egy személy egymaga kezelni tudja. (Vercseg-Arapovics 2017:8)

Fenti elvek mentén, a cél meghatározását követően a három település előjáróinak felkeresése történt személyesen részéről. Hegyhátszentjakab, Órimagyarósd és Szőce községek polgármestereivel folyamatos egyeztetések követték az - e projekt, közösségépítő kezdeményezés - első találkozását. Mindhárom település vezetője örömmel és nagy várakozással fogadta az innovatív ötletet, támogatásukról biztosítottak. A tartalmas megbeszélések alkalmain szó esett a Szalon küldetéséről, a közösségi folyamat lehetőségeiről, a településen élő azon személyekről, akiket a polgármesterek javasoltak riportalanynak, akik sokat tettek már az eddigiekben is a településekért, szívesen beszélgetők, értékes múltbéli történetekkel rendelkeznek. Az addigi tapasztalataim, jó gyakorlatok ismerete alapján az együttműködéshez említésszerűen vázoltam fel a megbeszélésekkor a közösségek fontosságát, a közösségépítés lehetőségének egy új dimenzióját. A riportalanyok felkeresését, a riportok elkészítését követően mindhárom településen külön-külön egy-egy rendezvény keretében meghívást kaptak az interjúalanyok, családtagjaik, ismerősök, rokonok, aki részt kívánt venni a közösségi eseményen. A helyszín a találkozóhoz mindhárom településen a helyi Községi Színtér, vagyis a falubeli Művelődési Ház volt. A

települések előjárói mellé társultak a települések különböző szervezetei, akik a találkozók alkalmán az előkészítésében vettek részt.

„A közösségfejlesztés (community development), vagy közösségszervezés (community organisation) felfogásunkban elsősorban települések, szomszédságok (településrészek), kisebb térségek közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztését jelenti, amelyben kulcsszerepe van a polgároknak, közösségeiknek és azok hálózatainak, valamint a szükségletek mértékében a közösségfejlesztőknek is, akiknek bátorító-ösztönző, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti vagy kiegészítheti, megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat.”- írja Varga A. Tamás és Vercseg Ilona (1998, 22. oldal) alapművükben, amelynek bevezetőjében a közösségfejlesztést a, társadalomalakító reformkonceptióként, b, módszerként, c, formálódó segítő szakmaként, d, egyfajta társadalmi mozgalomként értékeli.” (Kleisz 2018:14)

5. ábra: A szőcei iskola lépcsőjén az osztály Irma tanító nénivel 1963-ban[\[14\]](#)

6. ábra: Interjú Biczó Zoltánné Irma tanítónővel (Saját forrás)

A kutatási eredmények bemutatása a közösségnek

A magyar közművelődés 20. századi történetének meghatározó személye, Beke Pál kollégáival a 70-es években az országot járva hittel és felülmúlhatatlan tapasztalással a háta mögött idézte meg az általa indított *látóutakon*^[15] (Izer 2016) a közösségépítés, közösségfejlesztés óriási szerepét a kulturális szakterületen. Így vélekedik ő erről: „Beláttuk, hogy amit mi csinálunk és szorgalmazunk, az már nem népművelés a szó eredeti értelmében, ám bizonyára kultúra (ekkorajt „kulturálisnak” hívták a felügyelő minisztériumot), éppen ezért dadogva kerestük az új kifejezéseket kialakult tevékenységeink összefogó értelmezésére. Nem tudtuk, hogy ezt az általunk végzett, sajátos kényszerhelyzetünkből született sajátos tevékenységet a Lajtán túl, de különösen az angolszász nyelvterületen már évtizedek óta ismerik és végzik (nyilván az ő sajátos helyzeteik, igényeik és problémáik szerint). El is nevezték, megkülönböztetendő valamennyi más, a társadalommal kapcsolatos tennivalótól: community development – mondják ők, szerencsésen egy szóba sűrítve a települést és annak lakóit, mint közösséget, beleértve ebbe a sajátos szerveződések, az azokkal kapcsolatos sajtóságos tennivalót, netalán segítséget, segítő munkát, avagy éppen „fejlesztést”, értsd: a teljesebb, bonyolultabb, a magasabb rendű minőségi állapot felé irányuló mozgás, változás segítését.” (Beke 2001)

7. ábra: Az első Csűrmozi közösségi mozi vetítés Hegyhátszentjakabon (Saját forrás)

8. ábra: A Csűrmoziban vetített riportokat követően elindult a közösségi beszélgetés Órimagyarósdon a „Nyolckályás Házban” (Saját forrás)[\[16\]](#)

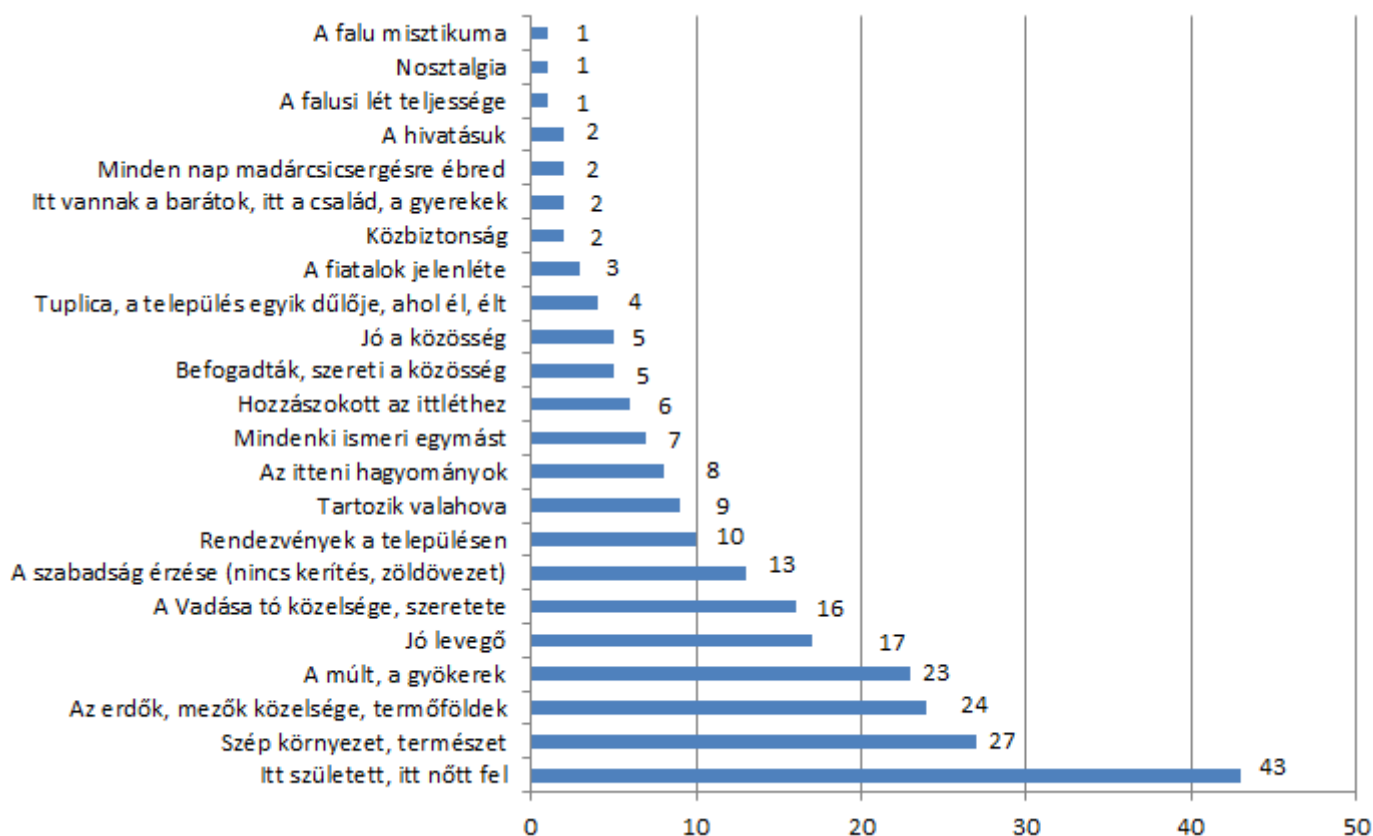

Mindenképpen, tapasztalatom alapján látó útként is funkcionáló, értelmezhető, többirányú gyakorlati célja is volt annak a három közösségi találkozáson az említett három településen, ahol az elkészített interjúk csokorba szedése nyomán a videofelvételeket kivetítve a résztvevők megtekintették egymásnak, egymás településeinek gondolatait, átgondolásra érdemes mondatait, véleményét. Látták a települések a helybeli közösségi színteret egy új kezdeményezés, új térberendezés kapcsán, kicserélhették a közösségi mozi nézést követően felmerülő elképzeléseiket, szövődtek új ötletek, mit lehetne még szervezni a közösségeknek. Szemléletformálás indulhatott meg, bővültek a résztvevők egymásról, egymás településeiről való ismeretei. Megosztották egymással tapasztalataikat. Ha csak arra gondolok, hogy a még nem elterjedt szőcei mákos zserbó receptjét a másik két település is gasztonómiai repertoárjára tűzi, vagy a falubetlehem minden évben való megépítésére már jól kipróbált gyakorlatot átveszi egymástól a három közösség, vagy esetleg a falunapok rendezéséről diskurálnak, gondolatot cserélnek a települések vállalkozói, szállásadói, ez mind a jó gyakorlatok megosztása, a települések, közösségek építésére szolgált.

Az interjúkészítés eredményeiről

A vizsgálódásom során az adatközlőkkel készült interjúkat feldolgozva a beszélgetés egy szegmensét, a „Miért jó itt élni, mi a kincse a településnek, ahol él?” kérdéskört megvizsgálva készítettem el a válaszadók állásfoglalásának kimutatását. Az interjúk alapján egyértelműen kiderül, hogy a megkérdezettek legnagyobb részének leginkább szülőföldjéhez, lakóhelyéhez, mint lokálitáshoz a legerősebb a ragaszkodása, kimutatható a legerősebb kötődése azáltal, hogy itt született, itt nőtt fel: 43 válaszban szerepelt ez az állítás. Kutatásomban az őrségi kötődéssel kapcsolatos feltevésem igazolásaként ez állapítható meg. A válaszok felsorolásában 23 különböző meghatározás szerepel az adatközlők riportja alapján (lásd a táblázatban). Természetesen nem volt elvárás a beszélgetések során, hogy kizárólag egy fogalommal határozza meg bárki a véleményét, így lehetséges volt akár kettő fontos említést is megadni a feltett kérdésre. A második legfontosabb értéke az itt élőknek a szép környezet, a természet közelsége: 27 válasz érkezett erre és a harmadik legtöbbször említett érv a közeli erdők, mezők, közelben elhelyezkedő termőföldek voltak, ezt 24-en tartották prioritásnak. Előkelő helyen szerepel még az Őrséghez tartozás, a legnagyobb érték tekintetében a múlt és a gyökerek kiemelése, 23-an adták ezt a választ. Érdekes és egyben tanulságos eredmény, hogy 14. helyen szerepel az említések számát figyelembe véve a közösségről alkotott pozitív válasz. Nem kizárt, hogy a válaszadók a kifejezés alatt egy konkrét, kizárólagos közösségre gondoltak, nem kimondtam a településük egész közösségére, magára a falura. Itt fogalmi magyarázat, tisztázás is szükséges lehet egy következő kutatás alkalmával. Ugyanakkor a diagramm alapján jól látható, hogy a barátok, család, gyerekek közelsége, jelenléte alaphelyzetben természetes, tény, tehát egyértelmű, hogy nem említik gyakran, talán ezért került csak két alkalommal megemlítésre. Összességében megállapítható, hogy a felsorolás önmagában megmutatja a válaszadók legkiemeltebb értéket, ám fontos megjegyezni, hogy tekintettel arra, hogy nem kérdőíves felmérés eredménye, ahol választási lehetőség szerint, előre meghatározott fogalmakból kell választani, itt másként, leginkább egyben kezelendők a felsorolt értékek. Az interjúkban feltett kérdésem volt, hogy elmenne –e innen más vidékre, más településre lakni, melyre a válaszadók kivétel nélkül egyöntetűen nem-mel válaszoltak.

9. ábra: „Kincsdiagnózis” Az adatközlők válaszai a *Miért jó itt élni? Mi a település kincse?* c. kérdésre a táblázat grafikonján [17](Saját diagramm)

Pável Ágoston a 20. században élt nyelvész, költő, néprajzkutató, aki Vas megye egyik szellemi óriása volt, gyönyörűen ír az alábbi versrészletben a lokalitás, a helyi értékek megbecsülése fontosságáról. Fenti kutatás talán e sorokat is alátámasztja: *„Más ember könnyen szedi sátorfáját, s jót-rosszat szintelen emlékké gyűrve, közömbös arccal tovaáll. Sem rög, sem sír, sem jószág, sem szemek, sem dárídók, sem szenvedések nem érnek le a lelke mélyéig. Futóhomokban teng sovány gyökéren, melyet az első szél kifordít és nyomtalan tovább sodor.”* (Pável 1933., 2017.)

A közművelődési, kulturális szakember szerepe a falvak életében

Két fogalom rendkívül szoros összekapcsolódásáról beszélhetünk a jelenkorban a kultúrát illetően a kis falvak esetében meglátásom szerint. A közösséget építő, a helyi közösségi létben magát elhelyező kulturális szakember és a kovász e két fontos szó. Szükség van minden kistelepülésen egy olyan szakemberre, aki közösségben gondolkodik, akit elfogad a helyi közösség és aki egyben a kovásza is ennek.

Az Őrségben kiemelten nagy jelentőséggel bír a kovász a szó eredeti értelmében: a kovász kelesztésének nagy szerepe van, hiszen az itt elzártan, szerves településen élőknek valamikor a mindennapi kenyeret jelentette minden háznál a kovász meglétének, őrzésének biztonsága.

Jelen kutatási területem három településén ugyan nincs jelenleg kinevezett kulturális szakember a közösségi szintérben, de elmondható a riportok és az elmúlt évtizedek tapasztalatai alapján, hogy megannyi „kovász”, a településért tenni akaró helyi lakos él itt. A településeken a kulturális, vagy

faluszépítő egyesületek aktív tagjai, a település elöljárói és a falvak lelkes segítői azok jelenleg, akik a kulturális életben jeleskednek: pályázatokat írnak és beszámolnak ezekről, rendezvényeket készítenek elő és valósítanak meg, tervezik sorban a következő év kulturális eseményeit.

A három település esetében még a kiemelten jó színvonalon, folyamatosan végzett ez irányú tevékenység ellenére is látható a közművelődési szakember hiánya. Jelen kutatás alkalmával való beszélgetésekből szűrhető le, hogy a teher, amivel jár fenti tevékenység gyakorlatilag a település vezetője vállán fekszik. A közművelődési szakember elengedhetetlen része a település kulturális élete szervezésének, hiszen egy személyben tud feladatkörénél fogva sokrétű szakmai feladatot végezni. Ünnepi műsort, rendezvényeket szervezni; helyi és tágabb vonzáskörzeti kapcsolatokat építeni. Kulturális információkat gyűjteni és szolgáltatni; csoportfoglalkozásokat, közönségszervezést végezni; kulturális programokat, kiállításokat tervezni, szervezni. Ismeretterjesztő előadásokat, vetélkedőket, játszóházakat, helyi értékbemutatókat, vásárokat, fesztiválokat, szünidei táborokat tervezni, szervezni; lebonyolítani; hagyományőrző és művészeti csoportok szakmai munkáját segíteni; csoportot vezetni; kulturális stratégia, éves tervek, szakmai elemzések, beszámolók, ifjúsági programok, klubok, rendezvény forgatókönyvek, program-költségvetési tervek, statisztikai jelentéseket - elemzéseket készíteni; forrásteremtési feladatokat végezni. Mindezt elhivatottan, alázattal, közösségben, a közösségért.

„Közösségben és közösség által művelődni és tanulni mindig egy másabb minőséget jelent. A gondolataink összekapcsolódnak, közösen új tartalmakat fedezünk fel, létrejön a hatás és visszahatás. A közösség tudásra gyakorolt multiplikátor hatásai mellett persze nem elhanyagolható maga a közösségi érzület, a „mi-tudat” értéke sem. A közösség megerősíti a tanultak hatását, helyreterjesz a félreértéseket, lehetőséget ad közös gondolkodásra, vitára, önmagunk kipróbálására.” (Juhász 2014:7)

Összegzés

Alapvető tézisem, jelen kutatásom alapja, hogy emberi létünkben meghatározó szerepe van a helynek, ahol élünk. Befolyásolja identitásunkat, meghatározza életminőségünket, megvilágítja és irányítja jövőképünket. Helyes irányt mutat. Mindez megerősítést nyert a három településen megkérdezett 100 adatközlő válaszából. A kutatás nem ért véget, az interjúk, beszélgetések, az anyaggyűjtés, az őrségi jelen és múlt feldolgozása, megélése folytatódik a jelenben, az őrségi mindennapokban, a helyi közösségekben.

E kutatás folyamatában az emberi tényezők a legmeghatározóbbak. A személyes találkozások képezték, képezik a legértékesebb megélt tudást. Az oly sokszor emlegetett „a 24. órában vagyunk”, már-már sztenderddé vált ténymegállapító jósmondat a falukutatással kapcsolatban gyakran lámpásként felvillant előttem is, talán más aspektusból. A tanulmány új dimenziókat nyitott meg számomra a tudományos igényű kutatási tevékenység iránt a jövőben.

Elképzelésem és terveim szerint a kutatás következő, egyben második része a Kulturális Szemle későbbi számában jelenik majd meg, amelyben az Őrség közösségi, múltbatekintő és jelenkorba áthagyományozódott értékének, a Rönkhúzás és hagyománya, valamint az Udvari betlehemek

újkori, 21. századi megjelenése, hatása a közösségekre vizsgálatának eredményeit mutatom be.

Felhasznált Irodalom:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről és A 20/2018 (VII. 9.) EMMI rendelet Elérhető: Nemzeti Jogszabálytár <http://njt.hu> Letöltés ideje: 2020.10.03. 18:01
- Arapovics Mária – VERCSEG Ilona (2017) Szerk.: Közösségfejlesztés Módszertani Útmutató. CSELEKVŐ közösségek aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001 Budapest, Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Országos Széchényi Könyvtár, 7-8. p. Elérhető: https://cselekvokozossegek.hu/wpcontent/uploads/csk_utmutato_kozossegefejlesztés_online_20170331.pdf Letöltés ideje: 2020.10.03.17:05
- Arapovics Mária – VERCSEG Ilona (2017) Szerk.: Közösségfejlesztés Módszertani Útmutató. CSELEKVŐ közösségek aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001 Budapest, Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Országos Széchényi Könyvtár, 13-18. p. Elérhető: https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/csk_utmutato_kozossegefejlesztés_online_20170331-1.pdf Letöltés ideje: 2020.09.13.17:55
- Beke Pál: Méltóságkereső. (2001) Népművelőbiztató 338. p. Kaposvár, Magyar Nemzet, 1989. június 27.
- Durkó Mátyás (1999): Andragógia: A felnőttnevelés és közművelődés új útjai. Magyar Művelődési Intézet, Budapest. Elérhető: <https://docplayer.hu/18765858-Durko-matyas-andragogia-a.html> Letöltés ideje: 2020.10.11.19:10
- Hegyhátszentjakab Község honlapja Elérhető: <https://www.hegyhatszentjakab.hu> Órimagyarósd Község honlapja Elérhető: <http://www.orimagyarosd.hu> Letöltés ideje: 2020.10.10.15:15
- Izer Boglárka (2016.): Szervezetten belüli non-formális tanulás – A Nemzeti Művelődési Intézet „Látó útjainak” hatása. JUHÁSZ Erika főszerk., Kulturális Szemle, Junior Kutatói Műhely. Elérhető: <https://kulturalisszemle.hu/6-szam/junior-kutato-i-muhely> Letöltés ideje: 2020.09.01.15:15
- Juhász Erika (2014): Közösségben művelődni és tanulni. In: Juhász Erika (szerk.): Közösségi művelődés – közösségi tanulás. Debreceni Egyetem, KultúrÁsz Közhasznú Egyesület Debrecen, 2014. 7-8. p. Elérhető: https://durkokonferencia.hu/files/200001122-a6641a75cc/2014_kotet.pdf Letöltés ideje: 2020.09.02.18:16
- Kleisz Teréz (2018) A közösségfejlesztés alapjai a közművelődésben. In: Juhász Erika - Márkus Edina (szerk.): Tudástár a közösségi művelődésben {Tudástár sorozat II. kötet} Budapest, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., 4. p. Elérhető: <https://nmi.hu/tudastar/tudastar-a-kozossegi-muvelodesben/> Letöltés ideje: 2020.09.02.20:46
- Kleisz Teréz (2018) A közösségfejlesztés alapjai a közművelődésben. In: Juhász Erika - Márkus Edina (szerk.): Tudástár a közösségi művelődésben {Tudástár sorozat II. kötet} Budapest, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., 14. p. Elérhető: <https://nmi.hu/tudastar/tudastar-a-kozossegi-muvelodesben/> Letöltés ideje: 2020.10.05.21:56

- Körmendy Lajos (2020): A közösség nélküli ember - Civil Közösségek fej. Budapest, Ad Librum Kiadó, 3.4.2.3. p. Elérhető: https://books.google.hu/books?redir_esc=y&hl=hu&id=xvHPDwAAQBAJ&q=olvasókörök#v=snippet&... Letöltés ideje: 2020.09.25.22:34
- Magyar Néprajzi Lexikon III. (1980) . Ortutay Gyula. (Főszerk.) Budapest: Akadémiai. 1980 Elérhető <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/5-41.html> (Magyar Néprajzi Lexikon) Letöltés ideje: 2020.09.20.21:35
- Magyarszombatfai fazekasság (2020) Elérhető: http://szellemikulturalisorokseg.hu/index0.php?name=0magyarszombatfai_fazekassag Letöltés ideje: 2020.09.20.19:35
- Magyarszombatfa Község honlapja Elérhető: <https://www.magyarszombatfa.hu> Letöltés ideje: 2020.09.21.18:15
- MAGYAR TURIZMUS ZRT. Kommunikációs Csoport (2008): Beszámoló a Magyar Turizmus Zrt. 2007. évi marketingtevékenységéről Elérhető: <https://adoc.pub/beszamolo-a-magyar-turizmus-zrt-evi-marketingtevekenysegerl.html> 68.p. Letöltés ideje: 2020.10.23.17:56
- Nemesnépi Z. GY. (1878) Eörségnek Leírása. – szerk.: Őrségi Baráti Kör (1985) Szombathely, 317. p.
- Nemzeti Művelődési Intézet - Lázár Ervin Színháziskola Program (2019) Elérhető: <https://nmi.hu/szinhaziskola/> Letöltés ideje: 2020.10.14.17:40
- PÁVEL Ágoston (1933): Hűséggel megvert embertársaim c. versrészlet Elérhető: <https://mek.oszk.hu/16600/16647/16647.htm#15>. Letöltés ideje: 2020.10.22.19:40
- Seligman, Martin (2011) Flourish – ÉLJ BOLDOGAN! A boldogság és a jól-lét radikálisan új értelmezése 24. p. Bp. Akadémiai Elérhető: <https://docplayer.hu/1520612-Flourish-elj-boldogan.html> Letöltés ideje: 2020.10.22.22:41
- Sütő András (1982): Gyermekkorom tükörcserepei. Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó
- Szent-Györgyi Albert idézet Elérhető: https://www.citatum.hu/szerzo/Szent-Gyorgyi_Albert Letöltés ideje: 2020.10.18.22:00
- Szőce Község honlapja Elérhető: <https://szoce.hu> Letöltés ideje: 2020.10.18.22:00
- Tóth János (1971) Az Őrség népi építészete. Műszaki Könyvkiadó, Budapest
- Török Károlyné Miszori Marianna (2011) Csutorafűrés, Félrecsupor és Fűzfánfűtyülő. Zala Megyei Közművelődési Intézmény, Zalaegerszeg, 14-15. p.
- Török Károlyné Miszori Marianna: (2013) Falusi Krónika – Irodalmi Hungarikumok. In: SZÍN Községi Művelődés 18. évf. 1. sz. 69-73 p.

[1] „Ha az elmúlt századokra vetjük röviden a tekintetünket, látható a közművelődési szféra megnevezéseinek megváltozása: közművelődés, népnevelés, szabadoktatás, iskolán kívüli népművelés, szabadművelődés, népművelés, közművelődés, közösségi művelődés. Az éppen uralkodó fogalomhasználat eltérései utalnak az adott társadalmi-történeti kor közművelődési mintázatának karakterére.” (KLEISZ 2018:4)

[2] „Szeres település: olyan közigazgatási egység, amely egymástól elhatárolódó, dombhátakra vagy domboldalakra települt kis házcsoportokból, [szere](#)kből, ill. [szeg](#)ekből áll. Magyarországon az Őrségben és Göcsejben gyakori.” (Magyar Néprajzi Lexikon 1977)

[3] A Szeparé Őrségi Művészeti Szalon egy önkéntességen alapuló közösségi kulturális kezdeményezés. Alapítói Török Károly néprajzi gyűjtő, etnofotós - falukutató, népi bútorfestő és

Török Károlyné Miszori Marianna kulturális mediátor, tanár, néprajzi gyűjtő, falukutató, népi bútorfestő.

[4] Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről és A 20/2018 (VII. 9.) EMMI rendelet. A közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről tartalmazza:III. fejezet. 11. Községi Színtér 12. § (1) A közösségi színtérben a feladatellátó a közművelődési alapszolgáltatások zavartalan biztosítása érdekében legalább egy, legalább középfokú közművelődési szakképzettséggel (szakképesítéssel) rendelkező szakembert foglalkoztat.

[5] 100 adatközlő adott választ az érintett három településen a személyes felkeresések alkalmával

[6] Az Őrség 2007-ben megkapta a „Legjobban fejlődő vidéki desztináció” címet az Európai Bizottság által kiírt Kiváló Európai Desztinációk (angolul European Destinations of Excellence, EDEN) magyarországi pályázatán

[7] Az adatközlőkkel készült interjúról készült videofelvételek visszavetítésre kerültek a Szeparé Őrségi Művészeti Szalon kezdeményezés Csűrmozi elnevezésű közösségi programján a települések lakosai számára.

[8] A képet készítette. Török Károly. A fotón az őrimagyaródsi fiatalok olvasnak fel Mátyás meséket Mátyás napon a közösségi színtérben megrendezett Szalon találkozásán 2018-ban.

[9] Lásd bővebben: Lázár Ervin Színháziskola Program (2019).

[10] Mélyinterjú is készült a három Gyémántdiplomás pedagógussal. Szőce, Hegyhátszentjakab és Felsőjánosfa tanítói voltak ők több generáción keresztül. Fotó: Török Károly

[11] A kép készítője: Török Károly

[12] A tanulmány írójának megjegyzése: általánosan használt kifejezés volt a kis falvakban a közösségi helyek - melyek helyén később néhol kultúrházak épültek - elnevezése már a két világháború között Magyarországon, a „szeparé”, ahova szórakozni jártak a fiatalok, vagy táncolni az esti harangszóig.

[13] Az interjúk alkalmával a kérdező Török Károlyné Miszori Marianna, a videofelvétel készítője és archiválója Török Károly volt.

[14] Az 5. és 6. képen a „szőcei tanító néni” Biczó Zoltánné 1963-ban az osztályával az iskola épülete lépcsőjén és Török Károlyné Miszori Mariannával az interjú készítésekor 2018-ban. Fotó: Török Károly

[15] „A Nemzeti Művelődési Intézet Községi Kezdeményezések Országos Szakmai Központja azzal a fő céllal indította útjára 2014-ben a „Látó utak” elnevezésű szakmai tevékenységét, hogy a magyarországi helyi „jó gyakorlatokat” (közművelődési, közösségfejlesztési, településfejlesztési) megismertesse a szakmában dolgozó szakemberekkel. A „Látó út” célja, hogy a magyarországi közművelődési, közösségfejlesztési és településfejlesztési „jó gyakorlatokat” megismertesse a szakmában dolgozó szakemberekkel és szakmai gondolkodást, fejlesztést indítson el ezáltal. A „Látó út” kutatást a Nemzeti Művelődési Intézet Országos Tudományos és Felsőoktatási Központja

koordinálta a Községi Kezdeményezések Országos Szakmai Központjának közreműködésével.”

[\[16\]](#) A Művelődési Ház Török Károlyné Miszori Marianna által kapta a „Nyockályhás Ház” elnevezést - a kutatás idején - a benne lévő nyolc cserépkályha okán Órimagyarósdon. Fotó: Török Károly.

[\[17\]](#) Az interjúk során a három településen a megkérdezettek, 100 adatközlő válaszai a „Miért jó a településen élni, mi itt a legnagyobb érték számára?” (említések száma)